

Pielāgošanos klimata pārmaiņām Polijā palēnina koordinācijas un uzraudzības trūkums

Avots: LMIAK

Tā kā klimata pārmaiņu ietekme Eiropā kļūst arvien redzamāka, arī Poliju arvien vairāk skar karstuma viļņi, sausums un plūdi. Valstī jau desmit gadus ir izstrādāti pielāgošanās plāni, taču koordinācijas un uzraudzības trūkums kavē to efektīvāku īstenošanu. Tomēr gan iedzīvotāji, gan politikas veidotāji arvien vairāk apzinās, ka Polijai ir jāpastiprina centieni, lai cīnītos ar temperatūras paaugstināšanās sekām. Mēs Latvijā, tomēr, vēl tik izteikti nejutām klimata pārmaiņu radītās problēmas, taču koordinācijas un sadarbības trūkums visādā ziņā ir redzams arī pie mums. Tāpēc ir vērts apskatīt situāciju kaimiņos un risinājumu variantus.

Desmit gadu laikā karstuma viļņu skaits dubultosies

Polija, tāpat kā citas Eiropas valstis, jau tagad cieš no biežākiem un smagākiem sausuma un plūdiem, kā arī karstuma un sala viļņiem. No 2010. līdz 2019. gadam sausums ir bijis divreiz biežāk nekā iepriekšējās desmitgadēs, un visvairāk tas ir skāris lauksaimniecības nozari.

Turpmākajos gados Polijai būs jārisina arī ūdens resursu samazināšanās problēmas, pastiprināsies piekrastes erozija un daudz citu ar klimatu saistītu izaicinājumu, liecina Klimata un vides ministrijas pārraudzībā esošās valdības iestādes - Vides aizsardzības institūta - pētījumi.

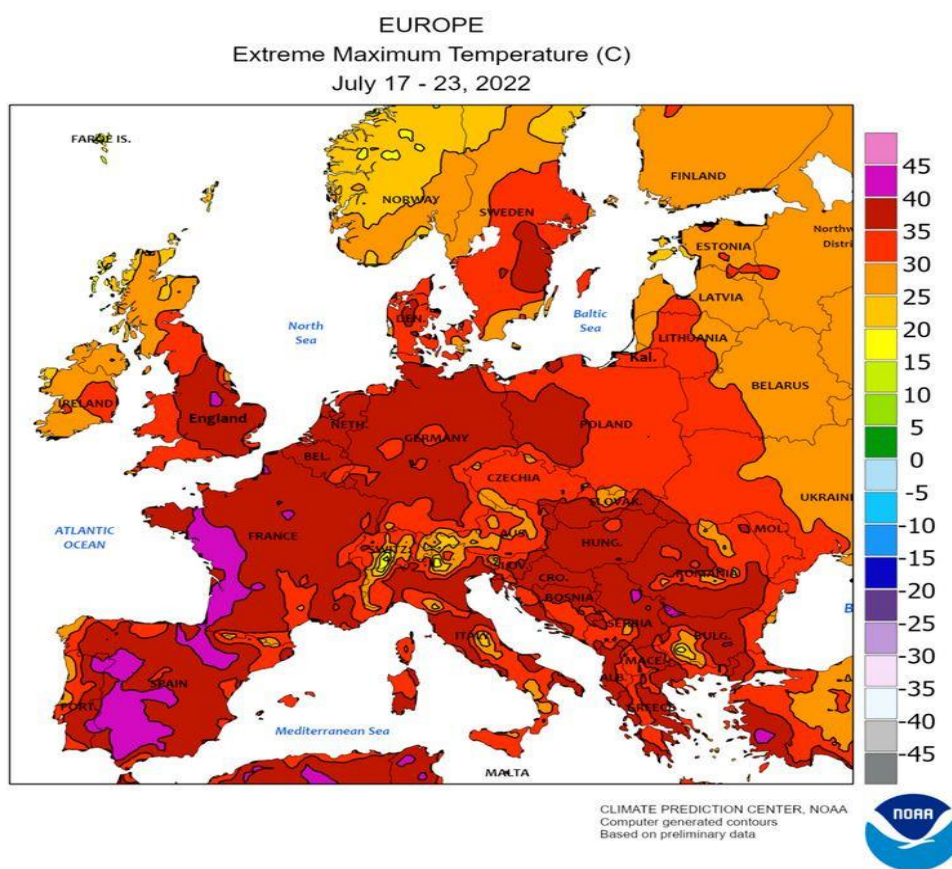
Polija ekstrēmu laikapstākļu dēļ jau tagad zaudē vidēji PLN 6 miljardus (1,3 miljardus eiro) gadā, pagājušā gada nogalē institūts norādīja savā pētījumā "Ekstremālo parādību ietekmes atlants Polijā". Saskaņā ar aprēķiniem mazāk nekā divās desmitgadēs tiešie zaudējumi sasniedza aptuveni PLN 115 miljardus (24 miljardus eiro).

Pielāgošanās stratēģija tika izstrādāta sen - 2013. gadā

Pielāgošanās klimata pārmaiņām pasākumus Polijā galvenokārt īsteno Klimata un vides ministrija (MKiS), kas 2013. gadā pieņēma "stratēģisko pielāgošanās plānu nozarēm un jomām, kas jutīgas pret klimata

pārmaiņām, līdz 2020. gadam ar perspektīvu līdz 2030. gadam". Dokumentā ir noteikts, kādus pielāgošanās pasākumus var veikt tādās jomās kā ūdenssaimniecība, lauksaimniecība, mežsaimniecība un bioloģiskā daudzveidība, kā arī urbanizētās teritorijās u. c. Pašlaik tiek izstrādāta pielāgošanās stratēģija turpmākajiem gadiem.

2019. gadā ministrija publicēja vides stratēģiju, kurā galvenā uzmanība pievērsta ekosistēmu attīstībai un ūdens resursu apsaimniekošanai. Valdība ir arī sagatavojusi tiesību akta projektu, lai stiprinātu pilsētu politikas klimata dimensiju. Šie dokumenti kalpoja, lai apzinātu galvenos klimata pārmaiņu riskus Polijā, nodrošinātu pilsētām pieejamu atbalstu un izveidotu tīklu, lai veicinātu labāku sadarbību starp dažādu nozaru organizācijām. Polijas pielāgošanās pasākumus finansē gan tieši valdība, gan dažādas ES programmas, piemēram, vides un klimata pasākumu instruments LIFE un pētniecības un inovāciju programma "Apvārsnis". Līdzekļi tiek novirzīti valsts, reģionālajā un vietējā līmenī ar Vides aizsardzības un ūdens resursu apsaimniekošanas valsts fonda, kas ir valdības aģentūra Klimata un vides ministrijas pakļautībā un citu mehānismu starpniecību.

Arī Poliju 2022. gada jūlijā skāra Eiropas karstuma vilnis.

Koordinācijas un sadarbības trūkums

Lielākais šķērslis efektīvākai pielāgošanās klimata pārmaiņām Polijā ir koordinācijas un sadarbības trūkums valsts, reģionālā un vietējā līmenī, kā arī iestādes, kas būtu atbildīga par pasākumu uzraudzību valsts līmenī, trūkums, norāda Klimata un vides ministrija. Eksperti apgalvo, ka 2013. gada valsts pielāgošanās stratēģijas atjaunināšana varētu palīdzēt pārvarēt šīs problēmas.

Polijas Vides aizsardzības institūta Vides novērtēšanas, dabas aizsardzības un ainavu aizsardzības departaments norāda, ka administratīvā struktūra un kompetenču sadalījums apgrūtina integrētas pielāgošanās politikas izveidi un īstenošanu, kas pārsniedz administratīvās robežas, tādējādi apgrūtinot reaģēšanu uz riskiem. Šīs struktūras neelastība nozīmē nepietiekamu noturību pret klimata pārmaiņām. Bez efektīvas telpiskās plānošanas sistēmas Polijā ne tikai trūkst iespējas pielāgoties klimata pārmaiņām, bet arī palielinās riskus, kas saistīti ar apdraudējumiem - īpaši sausumu, plūdiem vai draudiem Baltijas jūras piekrastes zonā.

Polijas iedzīvotāji, amatpersonas un pilsētvides investīcijās iesaistītie uzņēmēji arī nepietiekami apzinās nepieciešamību pielāgoties klimata pārmaiņām, piemēram, izmantojot tā saukto "zilo un zaļo infrastruktūru", kas ietver dabas risinājumus. Ministrija plāno cīnīties ar šo problēmu, rīkojot specializētas mācības pilsētu pašvaldību darbiniekiem, kurās cita starpā tiks aplūkota dabas resursu inventarizācija, zaļās attīstības potenciāls un "zilā un zaļā" infrastruktūra Polijas pilsētās.

Informētības līmenis pamazām pieaug, jo valdība ir sākusi pievērst uzmanību tam, kā klimata pārmaiņas ietekmēs, piemēram, veselību. Augsta temperatūra (īpaši pilsētās) veicina nāves gadījumu skaitu no sirds un asinsvadu un elpošanas ceļu slimībām, kā arī palielina, piemēram, ziedputekšņu un alergēnu daudzumu.

"Greenwashing" elementi

Lodzas Universitātes pētnieki norāda, ka neraugoties uz zināmu nesenu panākto progresu, pielāgošanās klimata pārmaiņām vēl nav pietiekami iesakņojusies ne lēmumu pieņēmēju apziņā vietējā un valdības līmenī, ne arī plašākā sabiedrībā.

Pielāgošanās klimata pārmaiņām lielākoties attiecas uz lielajām pilsētām. Aizvien lielāka interese ir par mazpilsētām. Dažkārt pilsētu plānos ir sastopami t.s. "greenwashing" elementi. Rīcība Polijas lauku apvidos un lauksaimniecībā joprojām ir nepietiekama, lai gan pielāgošanās ir nepieciešams pasākums pieaugošā sausuma dēļ. Gan lauksaimniecībā, gan dabas teritorijās bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas un atjaunošanas galvenā loma, kā arī ar to saistītie ieguvumi Polijā joprojām netiek pietiekami novērtēti. Ieguvumiem ir arī finansiāla, sociāla un ekonomiska dimensija. Tiek norādīts arī uz regulējuma trūkumu, kas kavē plānu īstenošanu.

Pilsētas, kas būs noturīgas pret klimata pārmaiņām

Pielāgošanās klimata pārmaiņām Polijā bieži aprobežojas ar lietus ūdens apsaimniekošanu un zaļo zonu atjaunošanu pilsētās. Tā vietā tai būtu jāklūst par sistēmisku risinājumu, kas ietver visas jomas un nozares, piemēram, rūpniecību, transportu un enerģētiku.

Valstī ir uzsāktas vairākas svarīgas programmas, kas atbalsta pielāgošanos klimata pārmaiņām vietējā līmenī. Pirmā no tām ir projekts "Plānu izstrāde pielāgošanās klimata pārmaiņām pilsētās ar iedzīvotāju skaitu virs 100 000", kura mērķis ir palielināt 44 lielāko pilsētu noturību pret klimata pārmaiņām. Katra pilsēta ir saņēmusi analīzi par tās klimata riskiem un nozarēm, kas ir visneaizsargātākās pret klimata pārmaiņu ietekmi.

Vēl viena inovatīva programma ir "Mans ūdens", kuras ietvaros māsaimniecības var saņemt finansējumu, lai ieguldītu līdzekļus ūdens krātuvēs un tādējādi mazinātu sausuma sekas.

Projekts "Pilsēta ar klimatu", kas pirmo reizi tika īstenots 2020. gadā, atbalsta pašvaldības klimata un dabas pārveides jautājumos, tostarp iedzīvotāju dzīves kvalitātes uzlabošanā. Valdība pēdējos gados ir

īstenojusi arī tādas iniciatīvas kā " Betonam – nē! pilsētu centros", kuras mērķis ir mazināt pilsētu siltuma salu fenomenu, palielinot ūdens aizturēšanas un apzaļumošanas līmeni.

Vietējās iestādes var izmantot arī "Rokasgrāmatu pilsētām: Dabas un klimata rādītāji ilgtspējīgai pilsētu attīstībai". Rokasgrāmatā ir sniegts pakāpenisks apraksts, kā aprēķināt indikatoru vērtības zaļajām platībām un pilsētvides saglabāšanai, necaur laidīgām (betonētām) virsmām, pilsētu siltuma salām un bioloģiskajai daudzveidībai. Daudzas pilsētas, tostarp Gdaņska, Krakova, Poznaņa, Vroclava un Varšava, jau ir sākušas mainīt betonu un asfaltu pret veģetāciju.

Ūdensceļu pielāgošana

Citi jau īstenotie projekti, kas palīdz pielāgoties klimata pārmaiņām, ietver upju atjaunošanas pasākumus Bebrzas ielejā Polijas ziemeļaustrumos. Šī teritorija saskaras ar aizvien lielākiem sausuma periodiem un ūdens līmeņa pazemināšanos, un tā ir iekļauta ES Natura 2000 tīklā, kas ietver reto sugu ligzdošanas un atpūtas vietas. Projekta ietvaros, kas darbojas kopš 2011. gada, tika veikti darbi, lai atjaunotu sākotnējos hidroloģiskos apstākļus Biebrzas ielejas vidējā baseinā. Tika atjaunota un palielināta ūdens plūsma sākotnējā upes gultnē, atjaunota dabiskā ūdens sistēma un apturēta kūdras augsnes un vērtīgās faunas un floras dzīvotņu degradācija. Pašlaik tiek īstenots projekta otrais posms.

Vēl viens projekts ir Lodzas atpūtas ūdenskrātuves "Arturówek" ekohidroloģiskā sanācija (2011-2015), kas ir paraugpieeja pilsētu ūdenskrātuvju sanācijai Polijā.

Pateicoties lietus ūdens biofiltrēšanai, to var izmantot rekreācijas vajadzībām. Pasākumu rezultātā ir uzlabojusies ūdens kvalitāte ūdenskrātuvēs un Bzura upē. Pētnieki ieguva Eiropas Komisijas atzinību - balvu "Labākie LIFE projekti". Līdzīgs projekts tiek īstenots Radomas pilsētā Polijas austrumu centrālajā daļā.

Estonia, Cyprus, Latvia, Lithuania, Hungary and Malta: data are not available

ec.europa.eu/eurostat

Klimata pārmaiņu dēļ radītie zaudējumi valstu ekonomikām